

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

EXPERIMENTAL WORK OF THE DEVELOPMENT OF CREATIVE SELF-EXPRESSION OF FUTURE VOCAL COACHES BY MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Актуальність теми дослідження автори вбачають у необхідності розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами інформаційно-комунікативних технологій для розкриття власного індивідуального стилю педагогічної діяльності, розширення національної самосвідомості тощо. У статті розглянуто рівнево-критеріальну систему та опис констатувального експерименту перевірки розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами інформаційно-комунікативних технологій у вищих закладах освіти мистецького спрямування. Методологія дослідження передбачала застосування теоретичних та емпіричних методів дослідження, таких як: метод аналізу, синтезу, узагальнення, конкретизації, спостереження, анкетування, бесіди, інтерв'ювання, тестування тощо. Авторами було визначено мету дослідження, яка передбачала опис констатувального етапу дослідження розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами інформаційно-комунікативних технологій у вищих закладах освіти мистецького спрямування.

У статті розглянуто критерії та показники творчого самовираження майбутніх викладачів-музикантів у вищих закладах освіти. У роботі авторами визначено наступні критерії: міра зацікавленості музичним мистецтвом за допомогою використання засобів ІТ; ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ технологій в процесі педагогічної діяльності; здатність до емоційного переживання музичних творів та їх ціннісного оцінювання за допомогою засобів ІТ; міра здатності до створення власної художньо-педагогічної інтерпретації вокального твору засобами ІТ та показники до кожного з них. Також дослідниками визначено рівні розвитку означеного феномену: високий, середній, низький. Авторами визначено інструментарій дослідно-експериментальної роботи, за допомогою якого відбулася перевірка розвитку творчого самовираження у майбутніх викладачів вокалу – це прийом бесіди, інтерв'ю та анкетування респондентів; методика визначення типу загальної емоційної спрямованості майбутніх викладачів вокалу та рівня їх творчого самовираження; завдання на створення цікавої презентації художнього музичного твору використовуючи засоби ІТ; метод аналізу виконавської інтерпретації майбутніх викладачів вокалу використовуючи музичне програмне забезпечення.

Ключові слова: творче самовираження, розвиток, майбутні викладачі вокалу, вища

школа, дослідно-експериментальна робота, інформаційно-комунікативні технології.

The authors see the relevance of the research topic in the necessity for the development of creative self-expression of future vocal coaches by means of information and communication technologies for disclosure own individual style of pedagogical activity, extension national consciousness etc. The article considers a level-criterion system and a description of the ascertaining experiment to test the development of creative self-expression of future vocal coaches by means of information and communication technologies in higher educational institutions of artistic orientation. Research methodology foresaw the application of theoretical and empirical research methods, such as: analysis, synthesis, generalization, specification, observation, questionnaires, conversations, interviews, and testing etc. The authors defined the purpose of the study, which provided a description ascertaining stage of the research of the development of creative self-expression of future vocal coaches by means of information and communication technologies in higher educational institutions of artistic orientation.

The article considers criteria and indicators of creative self-expression of future coaches-musicians in higher education institutions. In the work authors have defined following criteria: the measure of interest in musical art with using IT tools; the degree of awareness of theoretical and methodological knowledge of using IT tools in the process of pedagogical activity; the ability to emotionally experience musical works and their value assessment using IT tools; the measure of the ability to create one's own artistic and pedagogical interpretation of a vocal work using IT and indicators for each of them. Also the explorers have defined levels of development of the designated phenomenon: high, medium, low. The authors have identified the instruments of experimental work, which were used to test the development of creative expression in future vocal teachers, namely, the technique of conversation, interviews and questionnaires; a methodology for determining the type of general emotional orientation of future vocal coaches and the level of their creative self-expression; a task to create an interesting presentation of an artistic musical piece using IT tools; a method of analysing the performance interpretation of future vocal teachers using music software.

Key words: creative expression, development, future vocal teachers, higher school, experimental work, information and communication technologies.

УДК 378.012:784.071.2-051:159.923.2]:004.9
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/66.53>

Гмиріна С.В.,

ст. викладач кафедри академічного та естрадного вокалу Київського університету імені Бориса Грінченка

Ланіна Т.О.,

ст. викладач кафедри академічного та естрадного вокалу Київського університету імені Бориса Грінченка

Точкова С.С.,

викладач кафедри академічного та естрадного вокалу Київського університету імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Вхідження України

в Європейський освітній простір вимагає від сучасних викладачів вокалу теоретико-методичних знань, практичних вмій та навичок використання

інформаційно-комунікативних технологій на заняттях з фахових дисциплін. Розвиток творчого самовираження у майбутніх викладачів вокалу засобами інформаційно-комунікативних технологій допоможе їм розкрити індивідуальний стиль педагогічної діяльності, розширити національну самосвідомість, досягнути значущість національних цінностей у контексті світової культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз педагогічної літератури показує, що предметом уваги вчених були проблеми, пов'язані з професійною підготовкою майбутніх фахівців у вищій школі. Це дослідження В. Гриньової, Р. Гуревича, І. Зязюна, Н. Кічук, Л. Кондрацької, Р. Кузьменко, М. Лещенко, Н. Миропольської, Н. Мойсеюк, Н. Ничкало, О. Олексюк, Г. Падалки [4], О. Ростовського, О. Рудницької, О. Семашко, С. Сисоєвої [5], М. Сметанського, Г. Тарасенко, Г. Шевченко, О. Щолокової та ін. Вчені актуалізують значущість розгляду проблеми творчого самовираження в освітньому процесі (Б. Г. Братусь, Е. В. Галажинський, О. А. Лукіна, Ю. В. Мережко [2], Н. Ф. Хилько та інші), а також багатоманітність наукових підходів до фахової підготовки майбутнього вчителя в контексті становлення гуманістичної парадигми освіти (В. Андрущенко, В. Євтух, В. Жадько, І. Кедров, С. Клепко, В. Кремень, Е. Кучменко, В. Лутай, Г. Меднікова, С. Румянцева [1] та ін.).

Проблемі застосування ІТ у музично-творчій практиці викладачів присвячені роботи М. Гарднера, Д. Зарицького, Л. Теряєва [3], Н. Попович [7], Т. Потапчук, Р. Петеліна, С. Соломко [6], В. Фукса й ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема творчого самовираження у науково-методичній літературі ґрунтовно досліджується у викладачів загальноосвітньої ланки освіти, однак, проблема розвитку творчого самовираження, саме у майбутніх викладачів вокалу засобами інформаційно-комунікативних технологій у вищих закладах освіти мистецького спрямування залишається недостатньо розглянутою та вимагає більш детального вивчення.

Формулювання цілей статті – описати констатувальний етап дослідження розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами інформаційно-комунікативних технологій у вищих закладах освіти мистецького спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діагностика рівнів розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ проводилась на базі Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка серед студентів I-II курсів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Констатувальний експеримент проводився протягом

1 семестру 2023 навчального року. Загалом було охоплено 86 студентів.

Мета дослідження: перевірити стан розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ.

Завдань дослідження:

1. Визначити критерії та показники розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ.

2. Визначити рівні сформованості розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ.

3. Обґрунтувати і розробити методи діагностування для перевірки творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу.

Стан розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ ми оцінювали за такими загальними критеріями як: стимулюючо-мотиваційний, змістовий, емоційно-ціннісний та практично-діяльнісний. У процесі розвитку творчого самовираження перевірка стану розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ відбувалась за наступними критеріями: міра зацікавленості музичним мистецтвом за допомогою використання засобів ІТ; ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ технологій в процесі педагогічної діяльності; здатність до емоційного переживання музичних творів та їх ціннісного оцінювання за допомогою засобів ІТ; міра здатності до створення власної художньо-педагогічної інтерпретації вокального твору засобами ІТ.

Визначити рівні розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ, з'ясувати інтенсивність виявлення показників стану розвитку творчого самовираження за раніше окресленими критеріями допомогли використані нами методики: прийом бесіда, інтерв'ю та анкетування респондентів; методика визначення типу загальної емоційної спрямованості майбутніх викладачів вокалу та рівня їх творчого самовираження (завдання на створення цікавої презентації художнього музичного твору використовуючи засоби ІТ та метод аналізу виконавської інтерпретації майбутніх викладачів вокалу використовуючи музичне програмне забезпечення).

Так, досліджуючи стан розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ за критерієм «*Міра зацікавленості музичним мистецтвом за допомогою використання засобів ІТ*», було визначено такі показники: прояв інтересу до музичного мистецтва під час використання засобів ІТ; вияв бажання до роботи із засобами ІТ щодо знаходження інформації з музичного мистецтва.

Показники розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ за

критерієм *«Ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ технологій в процесі педагогічної діяльності»*: ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ; міра здатності до використання отриманих знань, умінь та навичок роботи із засобами ІТ в практично-педагогічній діяльності.

Критерій *«Здатність до емоційного переживання музичних творів та їх ціннісного оцінювання за допомогою засобів ІТ»* визначався за такими показниками як: активність емоційної реакції під час прослуховування музичних творів за допомогою засобів ІТ; міра здатності до ціннісного оцінювання музичних творів з використанням ІТ засобів.

Критерій *«Міра здатності до створення власної художньо-педагогічної інтерпретації вокального твору засобами ІТ»* визначався за такими показниками як: здатність до створення власної художньо-педагогічної інтерпретації вокального твору засобами ІТ; міра здатності до застосування власної художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору в практично-педагогічній діяльності.

Для отримання об'єктивних результатів експерименту було розроблено та впроваджено трибальну систему оцінювання відповідно до рівнів розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ.

«Міра зацікавленості музичним мистецтвом за допомогою використання засобів ІТ»: високий рівень – 3 бали виставлялись студентам, якщо вони: проявляють інтерес до музичного мистецтва під час використання засобів ІТ та активно використовують їх для знаходження інформації з музичного мистецтва; середній рівень – 2 бали виставлялись студентам тоді, коли вони: час від часу проявляють інтерес до музичного мистецтва під час використання засобів ІТ та рідко використовують їх для знаходження інформації з музичного мистецтва; низький рівень – 1 бал ставився студентам, якщо вони: не проявляють інтерес до музичного мистецтва під час використання засобів ІТ та дуже рідко використовують їх для знаходження інформації з музичного мистецтва.

«Ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ технологій в процесі педагогічної діяльності»:

високий рівень – 3 бали виставлялись студентам, якщо вони: мають високий ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ та здатні до використання отриманих знань, умінь та навичок роботи із засобами ІТ в практично-педагогічній діяльності; середній рівень – 2 бали ставились тоді, коли студенти:

мають не достатній ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ та мають деякі труднощі до використання отриманих знань, умінь та навичок роботи із засобами ІТ в практично-педагогічній діяльності; низький рівень – 1 бал виставлявся у тому випадку, якщо студенти: мають низький ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ та не здатні до використання отриманих знань, умінь та навичок роботи із засобами ІТ в практично-педагогічній діяльності.

«Здатність до емоційного переживання музичних творів та їх ціннісного оцінювання за допомогою засобів ІТ»: високий рівень – 3 бали виставлялись студентам, якщо їм притаманна висока активність емоційної реакції під час прослуховування музичних творів за допомогою засобів ІТ та вони можуть зробити їх ціннісне оцінювання; середній рівень – 2 бали ставились тоді, коли студенти мають мало активну емоційну реакцію під час прослуховування музичних творів за допомогою засобів ІТ та частково можуть зробити їх ціннісне оцінювання; низький рівень – 1 бал виставлявся у тому випадку, якщо студенти мають пасивну емоційну реакцію під час прослуховування музичних творів за допомогою засобів ІТ та не здатні до їх ціннісного оцінювання.

«Міра здатності до створення власної художньо-педагогічної інтерпретації вокального твору засобами ІТ»: високий рівень – 3 бали виставлялись студентам, якщо вони: здатні створити власну художньо-педагогічну інтерпретацію вокального твору засобами ІТ та здатні застосувати її в практично-педагогічній діяльності; середній рівень – 2 бали ставились тоді, коли студенти: здатні створити власну художньо-педагогічну інтерпретацію вокального твору засобами ІТ, проте у них виникають труднощі під час застосування її в практично-педагогічній діяльності; низький рівень – 1 бал виставлявся у тому випадку, якщо студенти: не здатні створити власну художньо-педагогічну інтерпретацію вокального твору засобами ІТ та не здатні застосувати її в практично-педагогічній діяльності.

Отримані показники стану розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу були результатом проведення різних форм та методів – від спостереження за навчально-виховною діяльністю на заняттях з сольного співу до оцінювання їх під час виступів на відкритих заняттях та на сцені.

Для перевірки стану розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ за критерієм – *«Міра зацікавленості музичним мистецтвом за допомогою використання засобів ІТ»* серед студентів був проведений метод анкетування. Анкетування дозволило перевірити міру зацікавленості студентів музичним мистецтвом

за допомогою використання засобів ІТ за такими показниками як прояв інтересу до музичного мистецтва під час використання засобів ІТ та використання їх для знаходження інформації з музичного мистецтва.

Для перевірки стану розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ за таким критерієм як *«Ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ технологій в процесі педагогічної діяльності»* ми запропонували метод тестування за допомогою якого ми визначили ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ.

Тестування дозволило перевірити ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ технологій в процесі педагогічної діяльності за такими показниками як ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ та міра здатності до використання отриманих знань, умінь та навичок роботи із в практично-педагогічній діяльності.

Для перевірки стану розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ за таким критерієм як *«Здатність до емоційного переживання музичних творів та їх ціннісного оцінювання за допомогою засобів ІТ»* ми запропонували методику визначення типу загальної емоційної спрямованості студентів та їх ціннісного оцінювання.

У процесі дослідження було запропоновано студентам і завдання на визначення художньої привабливості музичного твору. Кожен студент на комп'ютері мав завдання, яке виглядало, як декілька накреслених однакових вертикальних ліній. На кожній лінії відмічена середина. Респондентам давали ознайомитись з прикладами різних вокальних творів під відео-презентацію. На прохання викладача студенти позначкою на кожній лінії, в залежності від їх уподобань, відмічали ступінь зацікавленості до кожного музичного твору.

Якщо будь-який запропонований музичний твір подобався, студент робив позначку вище точки середини, якщо не подобався – нижче середини. За кожну точку вище середини ставився 1 бал, за точку нижче середини – 0 балів. Підрахунки балів позначок «інтересу», зроблених студентами, разом із результатами спостереження, допомогли зробити висновки про те, наскільки подобається студентам той чи інший музичний твір.

Для перевірки стану розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ за таким критерієм як *«Міра здатності до створення власної художньо-педагогічної інтерпретації вокального твору засобами ІТ»* був проведений розроблений нами метод аналізу художньо-педагогічної інтерпретації студентами музичного твору засобами ІТ. Студентам

надавалась можливість вдома створити власну художньо-педагогічну інтерпретацію вокального твору засобами ІТ та продемонструвати її перед іншими студентами. Оцінювання вокального твору відбувалося за такими показниками: цілісне відтворення студентами художнього образу у єдності змісту і виражальних засобів; володіння основами програмного забезпечення для підготовки відео-презентації під час виконання твору; здатність прицільно застосовувати засоби ІТ у розкритті музично-поетичних образів; вияв почуття міри у сценічній інтерпретації музичного твору. Кожний показник оцінювався за дванадцятибальною шкалою:

– 1–3 бали – відсутнє цілісне відтворення студентами художнього образу у єдності змісту і виражальних засобів; незадовільне володіння основами програмного забезпечення для підготовки відео презентації під час виконання твору; нездатність прицільно застосовувати засоби ІТ у розкритті музично-поетичних образів; відсутнє почуття міри у сценічній інтерпретації музичного твору;

– 4–6 бали – розшароване донесення художнього образу твору студентом; слабке володіння основами програмного забезпечення для підготовки відео презентації під час виконання твору; слабка здатність прицільно застосовувати засоби ІТ у розкритті музично-поетичних образів; недостатньо сформоване почуття міри у сценічній інтерпретації музичного твору;

– 7–9 балів – не досить цілісне відтворення художнього образу твору студентом у єдності змісту і виражальних засобів; часткове володіння основами програмного забезпечення для підготовки відео презентації під час виконання твору; задовільна здатність прицільно застосовувати засоби ІТ у розкритті музично-поетичних образів; є почуття міри у сценічній інтерпретації музичного твору, але не завжди воно прослідковується;

– 10–12 балів – цілісне донесення художнього образу твору у єдності змісту і виражальних засобів студентом; професійне володіння основами програмного забезпечення для підготовки відео презентації під час виконання твору; здатність прицільно застосовувати засоби ІТ у розкритті музично-поетичних образів; бездоганне почуття міри у сценічній інтерпретації музичного твору.

Висновки і перспективи в цьому напрямку. Проведення констатувального експерименту дало можливість дослідити питання стану розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами ІТ за такими критеріями, як міра зацікавленості музичним мистецтвом за допомогою використання засобів ІТ; ступінь обізнаності теоретично-методичними знаннями з використання засобів ІТ технологій в процесі педагогічної діяльності; здатність до емоційного переживання

музичних творів та їх ціннісного оцінювання за допомогою засобів ІТ; міра здатності до створення власної художньо-педагогічної інтерпретації вокального твору засобами ІТ.

Подальші перспективи в цьому напрямку стосуватимуться розробки інноваційних засобів, форм розвитку творчого самовираження майбутніх викладачів вокалу засобами інформаційно-комунікативних технологій та осучаснення існуючих методів і прийомів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Румянцева, С.В., Дреєва, Ю. О. Сутність та зміст фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т. 3. С. 222–226.
2. Мережко Ю.В. Стимулювання творчої самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі вокально-виконавської діяльності. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття*: матер. II Міжнарод. наук.-практ. конф. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016. Вип. 50. Т. 2. С. 619–625.
3. Теряєва Лариса. Засосування музичних інформаційних технологій при вивченні навчальної дисципліни «Хорове диригування». *Освітологічний дискурс*. 2019. № 1–2 (24–25). С. 272–285.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва : теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
5. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 346 с.
6. Соломко С.В. Використання інформаційних технологій в музичній освіті. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2411/So?sequence=1> (дата звернення 16.12.2023).
7. Попович Н.М. Проблема інтеграції інформаційно-комунікативних технологій у систему професійної підготовки майбутнього вчителя музики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. № 1 (33). URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/786/585> (дата звернення 16.12.2023).